ASPECTE ALE CERCETĂRII MUZICOLOGICE ÎN REVISTELE INSTITUTULUI

de OZANA ALEXANDRESCU

Abstract. Aspects of Musicological Research in the Reviews of the Institute of Art History in the 1950s–1960s. The two reviews of the Institute of Art History – *Studii şi Cercetări de Istoria Artei* (*SCIA*) and *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art* (*RRHA*) – reflected the activity of the members of the musicology sector through articles comprising the results of their research, commentaries of publications from the contemporaneity of the field, and notes on important events in musical life. For the first decades of publication of the two periodicals, the paper passes in review titles that offer a synoptic view of the thematic diversity of the published materials. The second part of the presentation focuses on several significant studies conceived by four musicologists who were members of the specialized sector: Elena Zottoviceanu, Gheorghe Firca, Clemansa Firca, and Daniel Suceava. This analysis outlines the outstanding aspects of their work in the context of the field. The selected articles by the four authors represent important contributions to the overall Romanian musicological research.

Keywords: Institute of Art History publications, music history, musicology, thematic diversity, Institute of Art History researchers.

Cele două reviste ale Institutului – STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIA ARTEI și REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE DE L'ART au reflectat activitatea membrilor sectorului de muzicologie prin articole cu rezultatul cercetărilor, recenzii ale publicațiilor din domeniu și note referitoare la evenimentele din viața muzicală. Pentru primele decenii de apariție a revistelor, am selectat titluri care oferă o privire sinoptică asupra diversității tematice în materialele publicate. O comentare a unor studii din punct de vedere al demersului de abordare specific muzicologiei, se găsește în cadru restrâns. Este o analiză ce conturează aspectele particulare în activitatea de cercetare a patru muzicologi care au fost o perioadă îndelungată membri în cadrul sectorului. Articolele semnate de Elena Zottoviceanu, Gheorghe Firca, Clemansa Firca și Daniel Suceava au reprezentat contribuții importante în ansamblul studiilor din domeniu.

În primul deceniu de apariție a revistei STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIA ARTEI – seria TEATRU, MUZICĂ, CINEMATOGRAFIE unele titluri denotă încadrarea în linia ideologică a acelor ani. Spre exemplu, în anul 1954, Andrei Tudor a semnat articolul *Caracterul de masă al vieții și creației muzicale după 23 August*[1] iar Stela Sava două articole: *Însemnări privitoare la condiția socială a lăutarilor la sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea* și *Documente privitoare la relațiile muzicale româno-ruse. Despre Școala arhimandritului Vissarion*[2]. Preocuparea pentru valorizarea unor evenimente marcante din istoria culturală se manifestă în articolul lui Nicolae Missir *Concertele lui Franz Liszt la Iași*[3]. După 1955, anul dispariției lui George Enescu, pentru întreaga breaslă, atât viața cât în special creația sa, au devenit subiect de cercetare. Astfel, în 1957, Fernanda Foni și Andrei Tudor semnează în colaborare articolul *Concertele lui George Enescu cu orchestra simfonică a Ministerlui Instrucțiunii*[4]. Mihai Rădulescu figurează cu materialul *George Enescu – violonist*[5]. În revista SCIA au publicat și personalități

[1] Andrei Tudor, *Caracterul de masă al vieții și creației muzicale după 23 August*, în *SCIA*, anul 1954, p. 193.

[2] Stela Sava, *Însemnări privitoare la condiția socială a lăutarilor la sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea* și *Documente privitoare la relațiile muzicale româno-ruse. Despre Școala arhimandritului Vissarion*, în *SCIA*, anul 1954, p. 234, respectiv p. 236.

[3] Nicolae Missir, *Concertele lui Franz Liszt la Iași*, în *SCIA*, anul 1954, p. 239.

[4] Fernanda Foni; Andrei Tudor, *Concertele lui George Enescu cu orchestra simfonică a Ministerului Instrucțiunii*, în *SCIA*, 1–2, anul 1957, p. 321.

[5] Mihai Rădulescu, *George Enescu – violonist*, în *SCIA*, 3–4, anul 1957, p. 257.

STUDII ȘI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 14 (58), p. 65–71, București, 2024

din afara Institutului de Istoria Artei, compozitori și muzicologi. Un exemplu în acest sens este compozitorul Mihail Jora cu articolul *George Enescu omul și concepția lui despre om*[6]. Alți colaboratori au fost muzicologii Vasile Tomescu *Aspecte ale muzicii vocal-simfonice românești*[7] și Wilhelm Berger *Direcții și stiluri în muzica românescă de cameră*[8], articole publicate în 1964. În același an, doi cercetători din sector, Alfred Hoffman și Mircea Voicana au semnat împreună articolul *Douăzeci de ani de muzicologie românească, 1944–1964*[9]. Din anul 1965 am reținut materialul redactat de Fernanda Foni *Date noi privind activitatea de critic muzical a lui Dinu Lipatti*[10] iar din anul 1966 materialul semnat de profesorul de istoria muzicii, Zeno Vancea, *Opera muzicală a lui Paul Constantinescu*[11]. Diversitatea temelor abordate se remarcă și în anul 1967. Mircea Voicana prezintă două materiale: *Critica muzicală bucureșteană în ultimele decenii ale secolului XIX Considerațiuni sintetice* și *Un coleg vienez al lui Enescu: Zemlinsky*[12]. Alfred Hoffman alege un subiect cu deschidere spre orizontul muzical occidental în articolul *Corespondența Enescu – Honegger și concepțiile lui Honegger despre muzică*[13]. Fernanda Foni aduce în *atenție Trei lucrări inedite de Theodor Fuchs*[14]. Din anii 1968 și 1969 am reținut două studii din două zone complet diferite. Unul este un studiu din specialitatea etnomuzicologie al profesoarei de folclor Emilia Comișel: *Elemente comune în folclorul muzical al popoarelor sud-est europene. Structura arhitectonică a cântecului propriu-zis*[15]. Al doilea este semnat de compozitorul Mihail Andricu, dedicat lui Debussy[16].

Începând cu anii ’70 în revista SCIA se regăsesc articole din domeniul bizantinologiei deoarece în sectorul de muzicologie se rezervă un post de cercetare pentru această specializare.

Titulara acestui post, Adriana Șirli a publicat din 1974 articole precum: *O stihiră cu adnotări* (1974), *Kekragarii din manuscrisele Bibliotecii Academiei* (1977), *Manuscrise psaltice din veacul al XVIII-lea* (1977), *Câteva date noi despre ehurile post-bizantine* (1975), *Contribuții ale muzicologiei românești actuale la studiul muzicii bizantine din țara noastră* (1975). După 1980 o a doua cercetătoare cu aceeași specializare, Hrisanta Trebici-Marin a publicat articolele *Elemente de continuitate în muzica psaltică românească* și *Raport preliminar asupra studiului kekragariilor*[17].

Din afara institutului, muzicologul Sebastian Barbu-Bucur a semnat articolele *Propedii ale muzicii psaltice în notație cucuzeliană* în 1974 și 1975, Constantin Catrina articolul *Însemnări pe marginea unui manuscris din epoca de românire a muzicii bizantine*[18] și Titus Moisescu articolul *Prezența lui Dimitrie Cantemir în literatura lexicografică a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a celui de la XIX-lea*[19]. Un alt colaborator, Gheorghe Ionescu, a contribuit la sumarul revistei SCIA cu articolele *Un cântec moral în creația lui Macarie Ieromonahul* și *Circulația unor manuscrise muzicale românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea*[20].

O perioadă mai îndelungată în cadrul sectorului a activat cercetătoarea Lucia Monica Alexandrescu. Este autoarea unor articole centrate pe viața muzicală românească, urmărind traseul unor compozitori, interpreți și instituții muzicale. A semnat articole precum *Aspecte din activitatea muzicală a lui D.G. Kiriac, Originalitate și stil în «Cântece de pustiu» de Constantin Silvestri*, *Climat muzical și viață cotidiană în*

---

6 Mihail Jora, *George Enescu omul și concepția lui despre om*, în *SCIA*, 1–2, anul 1957, p. 309.

7 Vasile Tomescu, *Aspecte ale muzicii vocal-simfonice românești*, în *SCIA*, 1, anul 1964, p. 71.

8 Wilhelm Berger, *Direcții și stiluri în muzica românească de cameră*, în *SCIA*, 2, anul 1964, p. 143.

9 Alfred Hoffman; Mircea Voicana, *Douăzeci de ani de muzicologie românească, 1944–1964*, în *SCIA*, 1, anul 1964, p. 49.

10 Fernanda Foni, *Date noi privind activitatea de critic muzical a lui Dinu Lipatti*, în *SCIA*, 2, anul 1965, p. 164.

11 Zeno Vancea, *Opera muzicală a lui Paul Constantinescu*, în *SCIA*, 1, anul 1966, p. 59.

12 Mircea Voicana, *Critica muzicală bucureșteană în ultimele decenii ale secolului XIX. Considerațiuni sintetice* și *Un coleg vienez al lui Enescu: Zemlinsky*, anul 1967, vol. 1, p. 35, vol. 2, p. 99.

13 Alfred Hoffman, *Corespondența Enescu – Honegger și concepțiile lui Honegger despre muzică*, 2, anul 1967, p. 132.

14 Fernanda Foni, *Trei lucrări inedite de Theodor Fuchs,* în *SCIA*, 2, anul 1967, p. 135.

15 Emilia Comișel, *Elemente comune în folclorul muzical al popoarelor sud-est europene. Structura arhitectonică a cântecului propriu-zis*, în *SCIA*, 2, anul 1968, p. 117.

16 Mihail Andricu, *Debussy*, în *SCIA*, 1, anul 1969, p. 19.

17 Hrisanta Trebici-Marin, *Elemente de continuitate în muzica psaltică românească* (1981) și *Raport preliminar asupra studiului kekragariilor* (1985).

18 Constantin Catrina, *Însemnări pe marginea unui manuscris din epoca de românire a muzicii bizantine*, în *SCIA*, XXXII, anul 1985, p. 93.

19 Titus Moisescu, *Prezența lui Dimitrie Cantemir în literatura lexicografică a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a celui de la XIX-lea*, XXXVI, anul 1989, p. 35.

20 Gheorghe Ionescu, *Un cântec moral în creația lui Macarie Ieromonahul*, în *SCIA*, XXXIV, anul 1987, p. 77 și *Circulația unor manuscrise muzicale românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *SCIA*, XXXVI, anul 1989, p. 74.

corespondența muzicienilor români[21]. În calitate de secretar științific, a avut o contribuție esențială în procesul de selectare a materialelor publicate în revistele institutului.

GHEORGHE FIRCA (1935–2016), după absolvirea Conservatorului bucureștean în 1959, a urmat cursuri de specializare la Seminarul de muzicologie la Universitatea din Saarbrücken (1969 – 1970) iar în 1979 a obținut titlul de Doctor în muzicologie cu teza *Structuri și funcții în armonia modală.* A funcționat ca secretar muzical la Filarmonica din Timișoara, documentarist principal la Uniunea Compozitorilor din București și redactor principal la Editura Științifică și Enciclopedică din București. Din 1988 a făcut parte din colectivul Institutului de Istoria Artei și a condus sectorul de muzică începând cu anul 1990. Personalitate marcantă a lumii muzicale românești, a deținut și funcția de director general în Ministerul Culturii (1990 – 1992). Muzicolog și compozitor, a desfășurat o activitate deosebit de bogată, cu studii, articole, recenzii în numeroase publicații. A susținut emisiuni de radio și televiziune, conferințe, comunicări științifice în țară și în străinătate. A redactat articole lexicografice în *Dicționarul Enciclopedic Român*, *Dicționar de termeni muzicali* și *Die Musik in Geschichte und Gegenwart (MGG – Kassel)*. În revistele de specialitate *Studii de muzicologie, Muzica* și *Enesciana* a publicat studii cu tematică diversă, dintre care: *Muzicologia contemporană și problemele limbajului muzical, Conceptul modal în muzica lui George Enescu, Asupra unui principiu de variație specific creației contemporane românești, Criterii de stabilire a unei tipologii în armonia modală, G.F.Händel sau vocația grandiosului*[22]. A colaborat constant la revistele SCIA și RRHA. În SCIA a publicat: *Gândirea istorică a lui Constantin Brăiloiu* (1965), *Rezonanțe târzii ale artei wagneriene* (1968) [23], *Excurs stilistic în opera lui Zeno Vancea* (1971)[24], *Gavriil Musicescu, un clasic* (1972)[25], iar în RRHA *Logos musical et structure* (1974)[26], *L'analyse musicale envisagée dans la perspective de la systématique* (1983)[27], *Implications des systèmes rythmiques dans la musique contemporaine* (1989)[28], *La musique et les dilèmes spatio-temporaux des ses théorisations. Quelques considérations* (1992)[29], *Wilhelm Berger et l'exégèse enescienne* (1993)[30]. Volumele de autor au fost publicate la Editura Muzicală din București: *Bazele modale ale cromatismului diatonic* (1966) și *Structuri și funcții în armonia modală* (1988). Muzicologul a fost distins cu Premiul Academiei Române (1966) și cu Premiul Uniunii Compozitorilor (1977).

În analiza fenomenului muzical, Gheorghe Firca abordează subiectul diferențiat, fie cu detalii aparținând modalității de utilizare a unor rezolvări specifice tehnicii compoziționale ca în *Gavriil Musicescu: un clasic* (1972), fie cu ample trimiteri extra muzicale, din sfera de cultură umanistă, din literatură și filozofie precum în articolul *Rezonanțe tîrzii ale artei wagneriene***.** În articolul *Analiza muzicală din perspectiva sistematicii* (1983)[31], autorul face o incursiune în istoricul teoriilor privind structura muzicală – Kretzschmar, Riemann, Mersman, Kurth, Ansermet – și identifică linia actuală a muzicologiei românești care propune o metodologie cu baze fenomenologice corelate cu noile direcții ale gândirii muzicale.

CLEMANSA LILIANA FIRCA (1934 – 2012)

După absolvirea studiilor muzicale la Conservatorul din București a activat, pentru o scurtă perioadă, ca secretar muzical la Filarmonica din Timișoara și ca ilustrator muzical la Radioteleviziunea Română. A publicat studii, articole, recenzii și cronici în revista *Muzica* și în publicațiile *Tribuna* și *Contemporanul.* În cadrul sectorului de muzică din Institutul de Istoria Artei a publicat constant în revistele SCIA și RRHA.

---

[21] Lucia Monica Alexandrescu, *Aspecte din activitatea muzicală a lui D.G. Kiriac*, în *SCIA*, 2, anul 1966, p. 153, *Originalitate și stil în «Cântece de pustiu» de Constantin Silvestri*" în *SCIA*, XXXIII, anul 1986, p. 39, „*Climat muzical și viață cotidiană în corespondența muzicienilor români* (I)" în *SCIA*, XXXIV, anul 1987, p. 52, „*Climat muzical și viață cotidiană în corespondența muzicienilor români* (II)" în *SCIA*, XXXV, anul 1988, p. 27 „*Climat muzical și viață cotidiană în corespondența muzicienilor români* (III)" în *SCIA*, XXXVI, anul 1989, p. 53.

[22] Viorel Cosma, *Muzicieni din România – Lexicon*, vol. 3, Editura Muzicală, București, 1999, p. 55–56.

[23] Gheorghe Firca, *Rezonanțe tîrzii ale artei wagneriene*, în *SCIA*, TMC, 1/1968 Tom. 15.

[24] Idem, *Excurs stilistic în opera lui Zeno Vancea*, în *SCIA*, seria TMC, 2/1971, Tom 18.

[25] Idem, *Gavriil Musicescu: un clasic*, în *SCIA*, seria TMC, 2/1972, Tom 19.

[26] Idem, *Logos musical et structure* (I ,II) în *RRHA*, Série TMC, 1974, Tome XI; *RRHA*, Série TMC, 1976, Tome XIII.

[27] Idem, *L'analyse musicale envisagée dans la perspective de la systématique*, în *RRHA*, Série TMC, 1983, Tome XX.

[28] Idem, *Implications des systèmes rythmiques dans la musique contemporaine*, în *RRHA*, Série TMC, 1989, Tome XXVI.

[29] Idem, *La musique et les dilèmes spatio-temporaux des ses théorisations. Quelques considérations*, în *RRHA*, TMC XXIX, 1992, p. 47.

[30] Idem, *Wilhelm Berger et l'exégèse enescienne*, în *RRHA*, TMC, XXX, 1993, p. 41.

[31] Idem, *Analiza muzicală din perspectiva sistematicii*, în *SCIA*, TMC, 1983, Tom 30.

Pentru cercetarea legată de creația enesciană, Clemansa Firca este un nume de referință întrucât a aprofundat multiple aspecte ale acestei creații. Studiile publicate în SCIA *Tragedia lirică „Oedip" de George Enescu în opinia criticii muzicale mondiale*[32], și în volumele *Enesciana* editate de Editura Academiei *Le processus de création chez Georges Enesco à la lumière de quelques esquisses et projets de composition précoces, Georges Enesco, musicien complexe, Caractéristiques et fonctions de l'unisson chez Georges Enesco, Le catalogue des compositions de Georges Enesco, Raisons, finalités, aspects de travail, Sphynx, un canon vocal inédit de George Enesco, Asupra aparatului instrumental cameral în creația enesciană timpurie* demonstrează profunda cunoaștere a creației enesciene și reprezintă un capitol deosebit de valoros în muzicologia românească[33].

Pentru înaltul nivel al activității sale i s-a decernat Premiul Uniunii Compozitorilor (1971, 1985), Premiul Bernier de la Académie des Beaux Arts din Paris (1972) și Premiul Academiei Române (1974).

Clemansa Firca abordează o tematică ce denotă interesul său pentru acea latură a muzicologiei legată de disciplina numită estetică. În 1969 publică articolul *Principii și perspective ale arhitectonicii muzicale la Leos Janacek*. În urma unei analize din creația compozitorului ceh ajunge să extragă principiul definitoriu pentru tehnica compozițională a acestuia, și anume, asocierea unor motive relativ independente în locul procedeului de dezvoltare tematică, juxtapunerea asigurând o surprinzătoare diversitate a discursului muzical. Concluzia expunerii afirmă faptul că o gândire creatoare precum cea a lui Janacek face parte din contribuția estului european la configurarea unui idiom muzical contemporan. Pe lângă numeroasele studii dedicate creației enesciene, articolele apărute în SCIA relevă preocuparea cercetătoarei pentru evidențierea unor direcții în evoluția componisticii românești. Astfel, în articolul publicat în 1970 *Rezonanțe ale esteticii expresionismului în creația muzicală românească*[34], stabilește viziunea integratoare dintre mijloace de limbaj proprii curentului expresionist și fondul materialului sonor de sorginte folclorică în creația compozitorilor Mihail Jora, Filip Lazăr, Theodor Rogalski, Marcel Mihalovici. În 1973 cercetătoarea a revenit asupra acestei analize și a urmărit influențele expresioniste în creația autorilor Paul Constantinescu și Sabin Drăgoi. Întrucât o caracteristică estetică a expresionismului este dată de legătura cu fondul literar de la care pornește demersul muzical, elemente de factură expresionistă sunt puse în evidență și în lucrările enesciene ce includ registrul vocal, opera *Oedip*, poemul vocal-simfonic *Strigoii* și *Vox Maris*. Articolul *Tragedia lirică OEDIP de George Enescu în opinia criticii muzicale mondiale cu referire la turneele Operei Române*[35] reprezintă o amplă recenzie a cronicilor apărute în diverse țări în care Opera Română a susținut spectacole cu opera *Oedip*. Clemansa Firca surprinde diferențele de receptare, uneori chiar contradictorii, exprimate de critica de specialitate cu privire la această operă. Analiza materialului demonstrează, în opinia cercetătoarei, faptul că tehnica novatoare a stilului enescian și profunda originalitate a modalităților de expresie conferă operei o complexitate ce nu se poate încadra în tipare convenționale.

ELENA ZOTTOVICEANU (1933–2017), absolventă a Conservatorului din București în 1954, s-a aflat, începând din 1956 până în 1990, printre cei mai importanți membri ai sectorului de muzică. A deținut funcția de șef al secției din 1975, îndeplinind o perioadă și funcție de coordonator științific la Institutul de Istoria Artei. Membră a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din 1965 și a Uniunii Criticilor Muzicali (din 1985), a publicat numeroase articole, cronici și interviuri în reviste de specialitate cât și în presa culturală. A semnat materiale lexicografice în cuprinsul unor enciclopedii publicate în țară (*Micul dicționar enciclopedic*, 1972; *Dicționar de termeni muzicali*, 1984) și din străinătate (*Beiträge zur Musikwissenschaft, Répertroire International de Littérature Musicale*). A susținut comunicări și conferințe desfășurate peste hotare în cadrul unor congrese și festivaluri internaționale. Pentru contribuția la volumul *George Enescu* (Editura Muzicală, 1964) i s-a acordat Premiul „Ciprian Porumbescu" al Academiei Române, iar pentru cea din monografia *George Enescu* (Editura Academiei, 1971) a obținut Premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor. În anul 1972 i s-a decernat premiul „Bernier" al Academiei Franceze de Arte Frumoase – Institutul Franței. Elena Zottoviceanu, pe lângă participarea alături de Mircea Viocana, Clemansa Firca, Alfred Hoffman (autori) Ștefan Niculescu, Myriam Marbé, Adrian Rațiu (colaboratori) la elaborarea amplei

[32] Clemansa Firca, *Tragedia lirică «Oedip» de George Enescu în opinia criticii muzicale mondiale*, în *SCIA*, TMC, Tom 20, nr. 2/73.

[33] Viorel Cosma, *Muzicieni din România – Lexicon*, vol. 3, Editura Muzicală, București, 1999, p. 52–54.

[34] Clemansa Firca, *Rezonanțe ale esteticii expresioniste în creația muzicală românească*, în *SCIA*, TMC, 2/1970, Tom 17.

[35] Idem, *George Enescu în opinia criticii muzicale mondiale cu referire la turneele Operei Române*, în *SCIA*, seria TMC, 20, nr. în TOM: 2, 1973, p. 155–156.

lucrări monografice *George Enescu*, și-a îndreptat atenția asupra unor subiecte încă necercetate până la acel moment. A continuat să fie preocupată de opera și personalitatea lui George Enescu deoarece acest subiect, atât de complex, s-a aflat, chiar și parțial, pe agenda celor mai mulți muzicologi. Astfel, articolul *Un pseudonim și o problemă nerezolvată. Pe marginea unei piese necunoscute de George Enescu* (SCIA 1976)[36] dezvăluie o lucrare din genul de divertisment, un vals compus de Enescu și publicat în 1902 sub pseudonimul Camille Grozza. Utilizarea acestui pseudonim, pentru o singură dată, a fost confirmată de cercetătoare pe baza unor documente aflate la Biblioteca de Stat din Berlin. Într-o comunicare susținută la Sesiunea jubiliară a Institutului de Istoria Artei în 1969, intitulată *Elemente ale limbajului enescian prefigurate în lucrări «de școală»,* sunt puse în evidență principii componistice dezvoltate ulterior. În sonatele instrumentale se remarcă factura construcției ciclice și prelucrarea motivică prin modificări de ritm, iar în *Variațiuni pentru două piane pe o temă originală* se afirmă acea configurație melodică cu caracter aparent improvizatoric. *Izvoare comune de inspirație poetică la George Enescu și Henri Duparc* (RRHA 1966) semnalează două miniaturi vocale compuse de Enescu pe versurile lui Sully Prudhomme, cele două texte fiind suportul literar și pentru două piese de Henri Duparc, dar transpuse sonor în mod diferit. Analiza partiturilor a relevat preponderența cantabilității în versiunea enesciană.

Articolul publicat în 1970 *La première à Paris de l'opéra Œdipe de Georges Enesco* oferă detalii legate de acest eveniment. Enescu a asistat timp de cinci luni la repetițiile de orchestră și a îndrumat personal interpretarea rolului principal și la data de 13 martie 1936, la Opera din Paris, capodopera enesciană a cucerit atât publicul cât și critica de specialitate.

O altă zonă de interes a cercetătoarei a fost aceea cuprinsă între sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, în care a surprins momente din procesul de evoluție a manifestărilor muzicale. În articolul *Războiul de independență și creația muzicală vocală și instrumentală a secolului XIX* se face o sinteză în urma parcurgerii a peste 200 de compoziții inspirate de evenimentul istoric. Prin aceste piese se constată relația promptă a creației muzicale cu realitatea imediată. Cele mai multe piese sunt vocale întrucât textului îi revine transmiterea mesajului cu caracter eroic. De asemenea, repertoriul generat de momentul istoric a cuprins și numeroase lucrări pentru formații de fanfară, în primul rând marșuri ce au cunoscut și versiuni de reducție pentru pian. Începutul de secol XX s-a aflat în atenția cercetătoarei cu studiul *Două decenii de teatru liric românesc pe scenele bucureștene*[37]. Este o întreprindere de minuțioasă cercetare a surselor deoarece, până la declararea unui statut instituțional definitiv prin înființarea Operei naționale în 1921, mediul teatrului liric a cunoscut o situație în permanentă fluctuație de trupe artistice și formule de funcționare.

Elena Zottoviceanu a fost printre cei care au deschis în muzicologia românească cercetarea referitoare la muzică în perioada istorică a secolelor XV–XVIII. Pe baza documentelor, de cele mai multe ori fără legătură directă cu relatări despre muzică, a reușit să reconstituie un tablou elocvent privind viața muzicală din teritoriile românești. În acest segment se înscriu articolele *Practici muzicale în ceremonialul domnesc și viața publică a orașelor, oglindite în cronicile românești* (SCIA 1979)[38] – *Muzică și viață socială în Brașovul secolului al XVIII-lea* (SCIA 1984)[39], – *Muzica în cronicile medievale românești din secolele XVI–XVIII* (SCIA 1987)[40], studii ce demonstrează solida documentare din multiple surse și capacitatea de corelare a datelor într-un context revelator pentru viziunea din perspectivă muzicologică.

De o deosebită importanță este studiul dedicat unui muzician italian din secolul al XVI-lea, aflat temporar în ansamblul muzical al principelui Transilvaniei Sigismund Bathory – *Giovanni Battista Mosto, un compositeur italien à Alba-Iulia, au XVIe siècle*[41], publicat în 1976.

Cu rigoarea sa metodologică, Elena Zottoviceanu a cercetat documente italiene, germane și maghiare pe baza cărora a reconfigurat climatul muzical de la curtea transilvană. Giovanni Battista Mosto, autor cunoscut de madrigale în epocă, a deținut funcția de capelmaistru și, cel mai probabil, a compus două dintre

---

[36] Elena Zottoviceanu, *Un pseudonim și o problemă nerezolvată. Pe marginea unei piese necunoscute de George Enescu*, în *SCIA*, TMC, 1976, Tom 23.

[37] Elena Zottoviceanu, *Două decenii de tatru liric românesc pe scenele bucureștene*, în *SCIA*, TMC, 1/1968, Tom 15.

[38] Idem, *Practici muzicale în ceremonialul domnesc și viața publică a orașelor, oglindite în cronicile românești*, în *SCIA*, TMC, 1979, Tom 26.

[39] Idem, *Muzică și viață socială în Brașovul secolului al XVIII-lea*, în *SCIA*, TMC, 1984, Tom 31.

[40] Idem, *Muzica în cronicile medievale românești din secolele XVI-XVIII*, în *SCIA*, TMC, 1987, Tom 34.

[41] Idem, *Giovanni Battista Mosto, un compositeur italien à Alba-Iulia, au XVIe siècle*, în *RRHA*, Série TMC, 1976, Tome XIII.

creațiile sale aflându-se la Alba Iulia. Se afirmă astfel perfecta sincronizare între nivelul de practicare a muzicii în mediul din spațiul românesc și cel din occidentul european.

Începând cu anul 1988 până în 2019 a activat în sectorul de muzică DANIEL SUCEAVA (1950–2019) specializat în domeniul bizantinologiei[42]. A fost cercetătorul care a contribuit cel mai mult la îmbogățirea acestui domeniu al muzicologiei românești întrucât timp de trei decenii a abordat teme diverse, în special cu o concentrare pe aspecte particulare, dar și tema majoră a catalogării manuscriselor din fondul grecesc al Bibliotecii Academiei Române.

Cu studii de filologie înaintea celor muzicale, pe baza unui orizont cultural deosebit de vast, demersul său științific a avut ca scop o cercetare ale cărei rezultate să se adreseze nu doar muzicologilor specializați în domeniul muzicii de tradiție bizantină ci și filologilor, istoricilor, liturgiștilor, imnologilor, istoricilor de artă, bibliografilor. A elaborat articole dedicate aspectelor teoretice ale acestui tip de muzică dar și materiale legate strict de un anumit document, în ambele direcții argumentarea sa contribuind la elucidarea problematicii tratate. *Retorica melosului bizantin*[43] se înscrie în cercetările care abordează o tematică cu aspect mai pronunțat teoretic. Retorica face parte din analiza stilistică și se corelează atât cu estetica cât și cu morfologia, deoarece retorica aplicată discursului muzical se materializează în utilizarea unui inventar de formule care constituie un cod. Acest articol demonstrează o dată în plus rigoarea caracteristică lui Daniel Suceava, notele însumând o bibliografie începând cu o lucrare în limba latină publicată în 1566. *Chronos protos. Privire diacronică asupra unui principiu ritmic*[44] urmărește evoluția noțiunii de ritm într-o incursiune în istoria conceptului care pleacă de la autorii din antichitate, trece prin accepțiunea teoreticienilor muzicii bizantine și a celei gregoriene și ajunge la explicația dată de Anton Pann în al său *Bazul teoretic și practic* apărut în 1845. Articolul intitulat *Un fragment dintr-un antologhion putnean la Praga*[45] introduce în circulație un material care se adaugă celor aflate în țară și în străinătate reunite sub sintagma Școala muzicală de la Putna. Fragmentul păstrat la Muzeul Național din Praga cuprinde patru stihiri și în articol aceste cântări sunt inserate în indexul general al celor 12 manuscrise aparținând Școlii muzicale de la Putna. În articolul *Copiști de manuscrise psaltice din fondul grecesc al Bibliotecii Academiei Române. Constantin din Anhialos și Ms.BAR Gr.1477*[46] se urmărește activitatea unui protopsalt și autor de cântări din secolul al XVI-lea ale cărui compoziții se mai cântau încă în secolul al XIX-lea. În lipsa colofonului din manuscrisul analizat, pe baza cercetării comparate, Daniel Suceava a stabilit alcătuirea acestui codex de către Constantin din Anhialos, adăugând volumul aflat în România numărului de manuscrise atribuite acestui autor. În articolul intitulat *Episcopul Marcu al Corintului și opera sa muzicală*[47] Daniel Suceava reconstituie creația acestui important melograf din secolul al XV-lea. Amplul demers științific, documentat cu peste 170 de note bibliografice, cele mai multe cumulând câteva titluri de lucrări, elucidează delimitarea a doi autori omonimi, contemporani și conaționali, Marcu mitropolit al Efesului și Marcu episcop al Corintului. Restrângând apoi cercetarea pe identificarea cântărilor compuse de Marcu episcopul Corintului, cercetătorul stabilește un inventar complet al pieselor atribuite acestui autor din manuscrise aflate în fondurile din România: Biblioteca Academiei Române din București, Biblioteca Centrală Universitară de la Iași, Biblioteca Națională din București și Biblioteca Mănăstirii Putna. Articolul *Cîteva figurae simplices în Arta fugii de J.S. Bach*[48] demonstrează extinderea preocupărilor lui Daniel Suceava în afara limitelor domeniului bizantinologiei. Conceptul de *Figurenlehre*, cunoscut în special cu aplicație pentru muzica instrumentală sau vocală din secolele XVI-XVIII, aparține sferei retoricii muzicale, retorică pe care cercetătorul a urmărit-o și în cadrul muzicii de tradiție bizantină. În demersul expunerii acelor figuri retorice din *Arta fugii*, articolul oferă 117 exemple muzicale din cuprinsul lucrării și, desigur, o analiză cu argumentări în conformitate cu normele armoniei și contrapunctului. Este articolul în care se evidențiază amploarea cunoașterii sale în ceea ce

---

[42] Segmentul dedicat muzicologului Daniel Suceava se află publicat parțial în volumul *70 de ani de la fondarea Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu"*, coord.: Adrian Silvan Ionescu, ediție îngrijită de Ioana Apostol și Virginia Barbu, Editura Academiei Române, București, 2020.

[43] Daniel Suceava, *Retorica melosului bizantin* (1), în *SCIA*, seria TMC, tomul 3 (47), 2009, p. 47–58.

[44] Idem, *Chronos protos. Privire diacronică asupra unui principiu ritmic*, în *SCIA*, seria TMC, tomul 35, 1988, p. 19–26.

[45] Idem, *Un fragment dintr-un antologhion putnean la Praga*", în *SCIA*, seria TMC, tomurile 10–11 (54–55), 2016–2017, p.155–168.

[46] Idem, *Copiști de manuscrise psaltice din fondul grecesc al Bibliotecii Academiei Române. Constantin din Anhialos și Ms.BAR Gr.1477*, în *SCIA*, seria TMC, tomul 12 (56), 2018, p. 55–68.

[47] Idem, *Episcopul Marcu al Corintului și opera sa muzicală* (I, II)", în *SCIA*, seria TMC, tomul 2 (46), 2008, p. 93–108, respectiv tomurile 5–6 (49–50), 2011–2012, p. 107–113.

[48] Idem, *Cîteva figurae simplices în «Arta fugii» de J.S. Bach*, în *SCIA*, seria TMC, tomul 39, 1992, p. 51-72.

privește muzica universală deoarece exemplificările din *Arta fugii* sunt asociate atât cu referiri la numeroase alte piese de diferiți compozitori, cât și cu foarte multe exemple din creația aceluiași Johann Sebastian Bach. Activitatea sa în afara Institutului de Istoria Artei a completat imaginea specialistului de marcă în domeniul bizantinologiei românești. Daniel Suceava a fost referentul științific al Centrului de Studii Bizantine de la Iași pentru 12 ediții ale congresului de muzicologie medievală organizat, începând din anul 1990, la Universitatea Națională de Muzică de la Iași. Un merit deosebit l-a avut în calitate de membru în consiliul de redacție al revistei institutului Studii și Cercetări de Istoria Artei, atribuție pe care a onorat-o cu înaltul său profesionalism de nivel academic. În ultimii ani, revistele institutului au cuprins și contribuții semnate de muzicologi din afara României, și anume, doi membri în comitetul consultativ al revistelor, Franz Metz de la München și Maria Alexandru, profesor universitar la Facultatea de Muzică a Universității *Aristoteles* din Tesalonic.